

## Förslag på möjliga kriterier för förpackningar och emballage inom vården

### **Innehåll**

Introduktion.....	2
Omfattning.....	3
1. Lösningar för att minska plastavfallet från förpackningar och emballage.....	3
2. Materialåtervinningsbara plastförpackningar/emballage (Design for recycling).....	4
3. Förpackningar/emballage av materialåtervunnen plast.....	6
Ställ krav på avfallsentreprenören.....	7
4. Sortering av återvinningsbara material.....	7

## Introduktion

Varje år köper offentlig upphandling varor och tjänster för motsvarande ungefär en sjättedel av Sveriges BNP (683 miljarder kronor år 2019). Offentlig sektor har en stor samlad köpkraft att påverka marknaden genom efterfrågan på varor och tjänster som är fria från farliga ämnen och material som går att materialåtervinnas.

Offentlig sektor är en betydande aktör när det gäller inköp och användning av varor och tjänster som innehåller plastmaterial, exempelvis inom vård och omsorg, livsmedelssektorn, bygg och anläggning. Det finns en stor potential att vid offentlig upphandling styra inköp mot hållbara val som kan effektivisera användningen och minska miljöpåverkan från plast.

Detta kan göras genom att undvika onödig plastanvändning och att ställa krav på vilken typ av plast som köps in, dess materialsammansättning och möjlighet till återvinning. Det är möjligt att genom utformning av hållbarhetskriterier bidra till en ökad efterfrågan på plast som är mer hållbart producerad och som går att återvinna. Det kan ge plastproducenter och återvinningsaktörer incitament att investera i produktionskapacitet och produkter som kan möta en ökad efterfrågan på nya material.

Den statliga plastutredningen (SOU 2018:84) "Det går om man vill" konstaterade att offentlig sektor har en viktig roll som beställare att bidra i omställningen till en mer hållbar plastanvändning och cirkulär ekonomi. Enligt utredningens rekommendationer finns det en stor potential att förbättra systemet för återvinning med hänsyn till faktorer som ekonomi, materialtillgång, kemiskt innehåll och klimatpåverkan.

När det kommer till en mer hållbar plastanvändning handlar det till stor del om att i första hand minska den totala mängden plast som används. Genom att göra en behovsanalys och avvägningar innan beslut för inköp tas är det möjligt att förebygga och undvika en stor mängd avfall. Att upphandla varor i material av återvunnen plast stimulerar marknaden och efterfrågan på den återvunna plasten. Hållbarhetskrav kan skapa incitament för teknikutveckling och ge förutsättningar för en ny marknad för plastmaterial med goda återvinningsegenskaper. Användning av plast ökar inom värden. <sup>1</sup> Förpackningar och emballage är det största produktområdet för plastflöden och utgör 27% i Sverige. <sup>2</sup>

Enligt EU:s plaststrategi<sup>3</sup> ska alla plastförpackningar som sätts på den europeiska marknaden kunna återanvändas eller återvinnas på ett kostnadseffektivt sätt till 2030 och enligt EU:s förpackningsdirektiv<sup>4</sup> ska 50 procent av alla plastförpackningar materialåtervinnas till 2025 och 55 procent till 2030. Samtidigt går majoriteten av plastförpackningarna som sätts på marknaden i Sverige och i EU till energiåtervinning. Det finns idag inte harmoniserade standarder eller testmetoder för kemiskt innehåll i plast och det är en utmaning att mekaniskt återvinna plast där det finns en osäkerhet kring innehållet. Det pågår arbete med standarder och definitioner på EU-nivå och det förväntas komma tydligare riktlinjer, och även hårdare regleringar.

En kartläggning som IVL har gjort tillsammans med statistiska centralbyrån visar att plastanvändningen har ökat med 300 000 ton kg/år under åren 2010 - 17.<sup>5</sup> Mycket plast som går till energiåtervinning och bränsle kommer från verksamheters avfall. Kartläggningen visar att det saknas system som möjliggör att verksamheter som byggbolag, industrier och sjukhus kan sortera ut plast från annat avfall. Även kommunernas insamling av uttjänt plast är begränsad. Idag har till exempel bara 70 av landets 290 kommuner separat insamling av uttjänt plast på återvinningscentraler. <sup>5</sup>

En hållbar plastanvändning är att skapa resurs- och klimateffektiva, giftfria och cirkulära flöden utan läckage, där plast används på rätt plats. Vården kan bidra till detta exempelvis genom att använda så lite material som möjligt, byta ut vissa engångsartiklar mot flergångsartiklar, välja återvunnen eller förnybar råvara vid inköp av nya produkter, och arbeta för en ökad materialåtervinning av förpackningar och andra produkter. <sup>6</sup>

1. <https://www.dagensmedicin.se/artiklar/2019/11/20/plastanvandningen-okar-i-varden/>
2. IVL rapport C520, maj 2020.  
<https://www.ivl.se/download/18.1ffb6cf0171ce320af5698/1589370956491/C520.pdf>
3. A European Strategy for Plastics in a Circular Economy (<https://www.expressen.se/nyheter/klimat/eu-ska-gora-alla-plastforpackningar-atervinningsbara-till-ar-2030/>)
4. Direktiv 94/62/EG om förpackningar och förpackningsavfall.
5. <https://www.ivl.se/toppmeny/press/pressmeddelanden-och-nyheter/pressmeddelanden/2019-06-19-ny-kartlaggning-synliggor-utmaningarna-med-plast.html>
6. <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Plast/Plast-hos-olika-aktorer/Plast-i-varden/>

## Omfattning

Hållbarhetskriterierna omfattar förpackningar och emballage som används inom vård och omsorg. Primärförpackningen är den förpackning som innehåller produkten. Sekundärförpackning, avdelningsförpackning, används för att förpacka flera primärförpackningar. Tertiärförpackning är nästa förpackningsskikt, det vill säga transportförpackningen.

Det finns en potential att arbeta med att minska och förbättra plastanvändningen för de stora plastflöden som förpackningar utgör inom vård och omsorg och där hygienkrav inte begränsar marknadens efterfrågan på en återvinningsbar förpackning.

### 1. Lösningar för att minska plastavfallet från förpackningar och emballage

*Mer cirkulära flöden av förpackningar och emballage ska möjliggöra materialåtervinning samt säkerställa att det inte uppstår ökat spill eller ökat skadat gods.*

#### Kontraktsvillkor, basnivå

Leverantören ska under kontraktstiden tillhandahålla lösningar som minskar den totala mängden plastavfall från förpacknings- och emballagematerial utan att det leder till ökat spill eller transportskador.

Leverantören ska i sitt anbud kortfattat beskriva hur denne avser att uppfylla kontraktsvillkoret under kontraktstiden. Om leverantören inte lämnar någon beskrivning eller om beskrivningen är bristfällig kan anbudet förkastas.

#### Förslag till uppföljning

Granska leverantörens redogörelse i anbudet för hur kontraktsvillkoret kommer att uppfyllas. Lösningen ska under kontraktstiden visa att plastavfallet minskar utan att generera ökat spill eller transportskador samt främjar möjligheterna för materialåtervinning. Det kan exempelvis visas genom användning av returemballage, färre lager eller skikt av emballage, tunnare emballage, utfyllnadsmaterial (såsom frigolit, polystyren och dylikt) eller användning av återvunnen plast.

Under kontraktstiden kan uppföljning göras vid till exempel avstämningsmöten hur leverantören säkerställer att den totala mängden plastavfall från förpacknings- och emballagematerial minskar.

#### Information om hållbarhetskriteriet

Det här är ett funktionskrav, det vill säga ett krav som beskriver vad som ska uppnås istället för hur något ska uppnås. Fördelarna med sådana här krav är att de öppnar upp för olika tekniker, arbetsmetoder och produkter

med nya lösningar för att uppnå en ökad resurseffektivitet. Kravet kan leda till nya innovationer som leverantören kan erbjuda och som resulterar i minskat avfall från förpackningar/emballage.

Vid utvärdering av kriteriet kan teknisk dokumentation eller beskrivningar genomgå där det ska framgå hur den förslagna lösningen minskar den totala mängden plastavfall. En demonstration eller presentation kan också användas för att tydligt visa på hur lösningen fungerar praktiskt.

### Läs mer om att ställa funktionskrav

Kravet främjar mer cirkulära lösningar och sträcker sig utöver gällande lagstiftning som anges i förpackningsdirektivet (94/62/EG) och EU:s regler om hantering av förpackningar och ett minskat förpackningsavfall. Direktivet pekar till exempel på att

- förpackningar ska endast användas när det är nödvändigt
- volym och vikt ska begränsas till det som anses vara nödvändigt för att hålla en god säkerhet- och hygiennivå
- skadligheten för miljön ska begränsas genom val av de ämnen och material som används i förpackningen.

### **Motiv**

Plastanvändningen ökar inom vården.<sup>2</sup> Förpackningen kan vara en del av produktens funktion som ska skydda och hålla produkten steril (primärförpackning). Gruppförpackningar (sekundärförpackning) i plast är ett stort flöde inom vården och där plast också kan vara utfyllnadsmaterial i förpackningen. Transportförpackning (tertiärförpackning) kan vara i form av en ytterförpackning och/eller emballage som krymp-och sträckfilm.

Användning av förpacknings- och emballagematerial bidrar till stora mängder avfall. Syftet med hållbarhetskriteriet är att bidra till en mindre volym plastavfall och främja en ökad materialåtervinning och cirkularitet i samhället. En ökad cirkularitet kräver att förpackningsavfall kan användas till nya förpackningar. Insamling och återvinning av plastförpackningar måste öka för att kunna nå satta mål. Förpackningar ska vara designade/konstruerade på ett sådant vis att förpackningen enkelt kan sorteras och materialåtervinnas. Från 2020 kommer mätpunkten för rapporteringen till EU att ändras, så att det som rapporteras som materialåtervinning visar det som faktiskt blir nya material.<sup>1</sup>

Nya lösningar bidrar till resurseffektivitet genom att minska mängden plastavfall från förpacknings- och emballagematerial som därmed bidrar därmed till resurseffektivitet genom att den totala miljöpåverkan för produkten minskar. När förpackning/emballage betraktas ur ett helhetsperspektiv behöver hänsyn tas till hur materialet kan återvinnas samt att spill och transportsador inte ökar.

<sup>1</sup><https://data.riksdagen.se/fil/214301F3-1627-41F7-B1BC-9A17C93D1F51>

<sup>2</sup><https://www.dagensmedicin.se/artiklar/2019/11/20/plastanvandningen-okar-i-varden/>

## **2. Materialåtervinningsbara plastförpackningar/emballage (Design for recycling)**

*Förpackningar och emballage ska vara designade för materialåtervinning och bidrar därmed till mer cirkulära plastflöden.*

### **Teknisk specifikation, basnivå**

Förpackningar och emballage ska vara designade för materialåtervinning. Förpackningar, emballage och förslutningar av plast ska uppfylla följande:

- Plastförpackningen<sup>1</sup> samt eventuell förslutning<sup>2</sup> ska vara tillverkad av monomaterial av en av följande plaster, alternativt separerbara<sup>3</sup> delar av följande plaster:
  - Polyeten (PE)
  - Polypropen (PP)
  - Ofärgad Polyetentereftalat (PET)
- Förpackningen ska inte vara svart
- Etiketter på förpackningarna ska uppfylla ett av följande alternativ:
  - Etiketter ska vara av samma material som förpackningen
  - Om förpackning är av PET så ska etiketten vara av PP eller PE samt inte täcka mer än 40% av ytan
  - Etiketter ska vara möjliga att tvätta bort vid temperaturer lägre än 60°C samt inte täcka mer än 40% av förpackningens yta.

<sup>1</sup>Plastförpackningen omfattar både hårda och mjuka förpackningar till exempel flaska, burk, påse, tråg eller liknande.

<sup>2</sup>Förslutning omfattar: kapsyler/lock

<sup>3</sup>Separerbara delar avser förpackningsdelar som enkelt kan tas isär innan de lämnas till återvinning.

### Förslag till bevis

Leverantören ska på begäran kunna uppvisa något av exempelvis följande:

- Förpackningsspecifikation (inklusive flaska, burk, tråg, påse, och förslutning) som visar:
  - Vilka material som används i förpackning och förslutning
  - Förpackningens och förslutningens färg
  - Etikettens material
- Annan dokumentation som visar att kravet uppfylls.

### Förslag till uppföljning

Kontrollera/granska de uppgifter som leverantören har lämnat i anbudet, exempelvis att angivna material i förpackningsspecifikationen är i enlighet med kravet.

### Information om kravet

Det här kravet är formulerat som en teknisk specifikation där kravet ska vara uppfyllt redan då leverantören lämnar sitt anbud. Leverantören ska på begäran kunna styrka att kravet uppfylls under anbudsprövningen.

Kravet omfattar både hårda och mjuka plastförpackningar.

Kravet innebär att flerskiktsförpackningar (laminat) som består av olika plaster inte uppfyller kravet. Notera att sterila primärförpackningar inom vården kan vara av just flerskiktsmaterial och därmed inte klarar kravet. Det är därför viktigt att föra en dialog med marknaden innan kravet ställs avseende sterila primärförpackningar.

Läs mer om [tidig dialog](#).

Kravet innebär att endast förpackningar av monomaterial av PE, PP eller ofärgad PET uppfyller kravet.

### Motiv

Design för återvinning är en förutsättning för en cirkulär ekonomi, vilket också framhävs i EU:s plaststrategi.<sup>1</sup> Det är därför viktigt att en förpackning designas för att kunna vara återvinningsbar och att producenter av förpackningar tar hänsyn till cirkularitet i designstadiet.

Genom att prioritera de produkter och plaster där det redan finns etablerade återvinningssystem kan stora miljövinster göras. Polyeten (PE), polypropen (PP) eller ofärgad, formblåst polyetentereftalat (PET) är plaster som kan återvinnas, när de används som monomaterial, i dagens system, se vidare om detta på [www.ftiab.se](http://www.ftiab.se). Svarta förpackningar eller mörka förpackningar är svårare att återvinna då de dels kan försvåra den optiska sorteringen, dels att den återvunna plasten får en infärgning som inte kan tas bort.

Det optimala materialet för etiketterna är att de är av samma material som förpackningen, det vill säga en flaska i PP med en etikett i PP är enklast att återvinna. Det är dock inte alltid möjligt att kräva samma plastmaterial i flaska och etikett. Pappersetiketter bör också undvikas.

Förpackningar är det i särklass största användningsområdet för plast och mjuka plastförpackningar gjorda av olika typer av plastfilm är en av de snabbast växande förpackningstyperna.<sup>2</sup> Plastfilmer används till exempel i påsar, bärkassar och omslag. Inom industri och transport används krymp- och sträckfilm i hög utsträckning för att stabilisera, skydda och hålla samman gods. Orsaken till mjuka plastförpackningars popularitet är framförallt styrkan och flexibiliteten som plastfilmer uppvisar, i förhållande till sin vikt. Den vanligaste plastfilmen är gjord av polyeten, antingen lågdensitetspolyeten (LDPE) eller linjär lågdensitetspolyeten (LLDPE). Nästan en fjärdedel av all LDPE- och LLDPE-film som används i Europa används i livsmedelsförpackningar.

<sup>1</sup>EU:s plaststrategi, januari 2018, [http://ec.europa.eu/environment/waste/plastic\\_waste.htm](http://ec.europa.eu/environment/waste/plastic_waste.htm)

<sup>2</sup>IVL rapport C520, maj 2020.

<https://www.ivl.se/download/18.1ffb6cf0171ce320af5698/1589370956491/C520.p>

### 3. Förpackningar/emballage av materialåtervunnen plast

*Krav på förpackningar och emballage som tillverkas av materialåtervunnen plast ökar efterfrågan på marknaden och bidrar därmed till mer cirkulära flöden med minskat plastavfall.*

#### **Kontraktsvillkor, avancerad nivå**

Leverantören ska under kontraktstiden tillhandahålla sekundära och/eller tertiära förpackningar/emballage av minst 30% materialåtervunnen PCR (post consumer recycled) plast [ange vilken eller vilka varugrupper som omfattas].

Leverantören ska i sitt anbud beskriva hur denne avser att uppfylla kontraktsvillkoret under kontraktstiden. Om leverantören inte lämnar någon beskrivning, om beskrivningen är bristfällig kan anbudet förkastas.

#### **Förslag till uppföljning**

Granska leverantörens redogörelse i anbudet för hur kontraktsvillkoret kommer att uppfyllas under kontraktet. Följ upp uppgifter från leverantören om vilken eller vilka förpackningar/emballage som innehåller återvunnen plast samt inom vilka varugrupper. Följ även upp teknisk dokumentation som visar minst 30% materialåtervunnen plast i den/de förpackningar/emballage som uppfyller kravet, till exempel säkerhetsintyg, Document of Safety.

Följ upp vilket ursprung den materialåtervunna plasten har och att det framgår att den är post consumer recycled (PCR), det vill säga plast som använts för sitt ursprungliga syfte av konsument och därefter har återvunnits.

#### **Information om hållbarhetskriteriet**

Det här kravet är formulerat som ett särskilt kontraktsvillkor för att ge leverantörer incitament att arbeta med förpackningar inom stora varugrupper, och där krav kan ställas på innehåll av återvunnen plast i förpackningen.

Kravet gäller för sekundära och tertiära plastförpackningar på grund av de hygienkrav som finns för primärförpackningar inom vård och omsorg. Primärförpackningen är den förpackning som innehåller produkten, exempelvis medicinkoppar. Sekundärförpackning, avdelningsförpackning, används för att förpacka flera primärförpackningar-, till exempel en påse eller behållare med flera förpackningar med medicinkoppar. Tertiärförpackning är nästa förpackningsskikt, det vill säga transportförpackningen. Den används för att distribuera avdelningsförpackningarna på ett lämpligt sätt. Transportförpackningen kan till exempel vara ytteremballage på en lastpall.

PCR plast (post consumer recycled) är plast som använts för sitt ursprungliga syfte av konsument och därefter har materialåtervunnits. Användning av internt industrispill räknas alltså inte in i mängden materialåtervunnen plast i kravet. Att arbeta med att återta industrispill i processerna är dock fortsatt viktigt för att utnyttja resurserna mer effektivt.

Innan kravet ställs inom en eller flera varugrupper bör en marknadsdialog genomföras för att säkerställa rimligheten i den procentsats som anges.

Det är viktigt att komma överens med leverantören om vilken teknisk dokumentation som ska användas för andel återvunnet material beroende på syfte och funktion hos materialet med återvunnet innehåll. Vissa leverantörer använder ett säkerhetsintyg, Document of Safety, vilket intygar säkerhet, renhet och kvalitet för den återvunna plasten som ingår i materialet. Användande av säkerhetsintyg kan möjliggöra att återvunnet material på sikt kan användas till vissa primärförpackningar.

Läs mer om [tidig dialog här](#).

#### **Motiv**

I en cirkulär ekonomi ses avfallsmaterial som en resurs som kan cirkuleras. Genom att ställa krav på att förpackningen ska innehålla material återvunnen plast ökar efterfrågan på återvunnen råvara. Det kan i sin tur bli ett incitament för att materialåtervinna fler förpackningar efter användning.

## **Ställ krav på avfallsentreprenören**

Krav på förpackningar och emballage som tillverkas av återvunnen plast driver en ökad efterfrågan på marknaden. En viktig förutsättning för att öka tillgången av återvunna material är att i upphandling av avfallsentreprenör ställa krav på att återvinningsbara material ska sorteras.

*Detta krav kan ställas på anlitad avfallsentreprenör*

### **4. Sortering av återvinningsbara material**

*Ökad utsortering av återvinningsbara fraktioner som efterfrågas av marknaden bidrar till en större andel återvinningsbara materialflöden*

#### **Särskilt kontraktsvillkor, basnivå**

Leverantören ska tillhandahålla sorteringskärl för återvinningsbara materialfraktioner till [ange antal avdelningar/enheter] samt instruktioner för hur sortering ska ske.

Leverantören ska vid genomförandet av kontraktet samla in de utsorterade återvinningsbara material, exempelvis återvinningsbara plastfraktioner, och säkerställa att dessa fraktioner materialåtervinns.

Leverantören ska i sitt anbud kortfattat beskriva hur denne avser att uppfylla kontraktsvillkoret under kontraktstiden. Om leverantören inte lämnar någon beskrivning kan anbudet förkastas.

### **Förslag till uppföljning**

Granska leverantörens redogörelse i anbudet för hur kontraktsvillkoret kommer att uppfyllas under kontraktet. Följ upp instruktioner och att kärll finns tillgängliga för insamling av återvinningsbara materialfraktioner.

Följ upp hur leverantören säkerställer att insamling av sorterade materialfraktioner materialåtervinns. Det kan exempelvis följas upp löpande vid uppföljningsmöten under kontraktets löptid.

### **Information om hållbarhetskriteriet**

Kravet är formulerat som ett särskilt kontraktsvillkor för att ge leverantören incitament att öka sortering av återvinningsbara fraktioner som efterfrågas av marknaden och bidrar till en större andel återvinningsbara materialflöden och användning av återvunnen råvara.

Riktlinjer för återvinning och återanvändning av plastavfall ges i standarder SS-EN 15347:2007 och ISO 15270:2009. Dessa innefattar beskrivning av vilka egenskaper plastavfallet bör ha samt vilken information som leverantören av avfallet ska göra tillgänglig för köparen.

Det finns en certifiering för återvinningsföretag som heter EUCertPlast<sup>1</sup> som bygger på den europeiska standarden EN 15343:2007 och syftar till att uppmuntra en miljöanpassad återvinning av plast. Certifieringen lägger ett särskilt fokus på processen för spårbarhet och andel återvunnet innehåll av plasten.

Standarden innehåller dock inga riktlinjer för materialspecifikationer när det gäller det kemiska innehållet. Det finns ett behov av gemensamma standarder för plasttillverkning och återvinning, även innehåll av kemikalier

<sup>1</sup>EUCertPlast Audit Scheme version 4.0 2019: [https://1f7abe71-4bd0-4d04-b624-3dc730f68524.filesusr.com/ugd/dda42a\\_1849580fe9ca4de6b9e3c14f7ab30814.pdf](https://1f7abe71-4bd0-4d04-b624-3dc730f68524.filesusr.com/ugd/dda42a_1849580fe9ca4de6b9e3c14f7ab30814.pdf)

<sup>2</sup> En lista med samtliga europeiska återvinnare av plast, certifierade enligt EUCertPlast, finns på <https://www.eucertplast.eu/certified-recyclers>.

### **Motiv**

Det finns en stor potential för att utveckla återvinningen av plast och att öka mängden plastavfall som kan återvinnas.<sup>1</sup> En problematik när det gäller återvinning av plast är att plastprodukter kan bestå av en mängd olika polymerer och blandningar av plastmaterial. Det är svårt att säkerställa den materialåtervunna plastens kvalitet på grund av komplex sammansättning.

Svårigheten med att kunna säkerställa materialets renhet och kvalitet gör att många tillverkare och producenter idag undviker återvunnen plast. En lösning för att öka möjligheterna för återvinning av plast är att implementera gemensamma standarder för plasttillverkning och återvinning. Utveckling av gemensamma definitioner och standarder pågår som en del EU:s nya avfallslagstiftning och direktiv (EU) 2018/851. Direktivet framhäver att EU-länder måste prioritera förebyggande åtgärder, återanvändning och återvinning framför deponering och förbränning, och därmed bidra till en cirkulär ekonomi.

För att öka tillgången av återvinningsbart material som främjar en mer hållbar plastanvändning är det viktigt att utgå från hur marknaden och leverantörer arbetar med teknisk information om återvinningsbart material i väntan på gemensamma standarder och definitioner.

<sup>1</sup><https://www.avfallshantering.se/kallsortering-pa-sjukhusen/>